

talijanskog jezika među koludricama, pa prema tome zaključuje da je stanovita škola koju su u samostanu pohađale sestre i rođakinje koludrica bila prva poznata hrvatska škola u Zadru.

Prinos ispitivanju vodenih znakova i nastavak prijašnjeg istraživanja jest rad Seida M. Traljića pod naslovom »Vodeni znakovi u dokumentima i rukopisima samostana sv. Marije u Zadru« (II, 265—272).

Trpimir Macan

PREGLED POVIJESNIH PRILOGA U »NAŠEM MORU« I—XV, 1954—68.

Časopis »Naše more« izlazi u Dubrovniku kao glasilo Kluba pomoraca »Miho Pracat«. Urednik časopisa je Zvonko Goić. Svrha časopisa je da razvija ljubav prema moru i pomorstvu, da širi pomorsku misao i da svoje čitaoce obavještava o pomorskoj prošlosti i današnjici. Zato povijesni članci i nisu uvijek strogo znanstveni; ima ih dosta popularnih, kratkih i, na žalost, nedokumentiranih. U ovom prikazu najprije ću upozoriti na priloge koji su po svojem sadržaju povezani s dubrovačkom prošlosti, a poslije njih i na druge po predmetnim skupinama.

Čitav niz prinosa odnosi se na dubrovačku konzularnu službu i to znatnim dijelom od XVII st. do pada Dubrovačke Republike. Pisci tih prinosa priopćuju mjesto i vrijeme osnutka konzulata, osobe koje su njima upravljale, poslove koje su obavljale radi zaštite dubrovačkih pomoraca i radi razvitka trgovine te vrijeme i razloge zatvaranju konzulata. Za izradu tih priloga pisci su se služili građom iz Državnog arhiva u Dubrovniku. Priloge ću nabrojiti po abecednom redu njihovih pisaca.

V. Ivančević, Dubrovački konzulat u Gibraltaru (III, 63—5); Dubrovački konzulat u Odesi (III, 344—6); O konzularnoj pristojbi Dubrovačke Republike (V, 112—4). J. Luetić, O konzulatu Dubrovačke Republike u Trstu 1739—1807 (IX, 122—3). I. Mitić, Dubrovački konzulat u Lisabonu (III, 61—3); Dubrovački konzulat na Malti predaje osuđene na galiju (III, 278—9); Dubrovački konzulat u Kadiksu (III, 346—8); Dubrovački konzulat na Malti (IV, 40—1); Slučaj zaštite stranih putnika na dubrovačkom brodu (IV, 99); Dubrovački konzulat u Marseillesu (IV, 175—7); Dubrovački konzulat na Sardiniji (IV, 271—2); Međunarodni položaj dubrovačkih konzula (V, 31); Jedan značajan uspjeh dubrovačkog konzulata u Cadixu (V, 169—70); Konzulat Dubrovačke Republike u Alicante (VI, 288—90); Konzulat Dubrovačke Republike u Kartageni (VII, 176—8); Konzulat Dubrovačke Republike u Nici (VII, 214—5); Konzularna služba Dubrovačke Republike u istočnom Mediteranu (VIII, 113—4); Konzulat Dubrovačke Republike u Barceloni (VIII, 245—6); Dubrovački konzularni predstavnici u Sjevernoj Africi (IX, 29—30); Dubrovački konzulati u Malagi i Valenciji (XI, 104); Otpravnik poslova Dubrovačke Republike u Maroku (XI, 166—7); Konzulat Dubrovačke Republike u Smirni (XI, 266—7); O osnivanju dubrovačke bolnice u Smirni krajem XVIII st. (XIII, 205—7); O diplomatskim poslovima Ruđera Boškovića za Dubrovačku Republiku (VIII, 177—8); Dubrovački konzulat u Livornu (XII, 17—8); Španski konzulat u Dubrovniku za vrijeme Republike (XII, 120—1); Konzuli Firenze i Napulja u Dubrovniku za vrijeme Republike (XII, 188—9); O konzulatu Dubrovačke Republike u Aleksandriji (XIII, 84); O trgovačko-pomorskim odnosima Dubrovnika i Turske tokom XVIII st. (XIV, 17—19). Ž. Muljačić, Odnosi Dubrovnika i SAD (III, 65—70), prati te odnose od 1774. do 1806. Z. Šundrica, Konzulati i nezgode na moru (III, 148—51); Posljednji dani dubrovačkog konzulata u Livornu (III, 208—10); Iz dubrovačko-marokanskih diplomatskih odnosa 1779—1780 (III, 279—80, 348; IV, 42, 99—101, 177—80, 273—4); O darovima u dubrovačkoj diplomaciji (VI, 53—7); Dubrovački konzulat u Ateni (VI, 140—3); Iz firentinsko-dubrovačkih odnosa (VI, 155—7); Tragovi dubrovačkih konzulata u »Acta Gallica« u 1808. godini (VI, 229—31); Dubrovački konzulat u Peschici (VII, 71—3).

J. Vlahović, Pokušaj osnivanja britanskog konzulata u Dubrovniku za vrijeme Republike (V, 114—5). Š. Peričić, Strani konzularni predstavnici u Dalmaciji za vrijeme mletačke, austrijske i francuske uprave (XIV, 79—82).

O pojedinim događajima, osobama, pojavama i brodovima iz dubrovačke pomorske povijesti pišu: L. Beritić, Pomorsko utvrđenje Dubrovačke Republike (I, 18—9); Pomorska tvrđava Ravelin (I, 85—6); Ston i njegove utvrde (II, 184—6); Admirali u starom Dubrovniku (I, 87). M. Foretić, O dubrovačkom pomorstvu nakon pada Republike do završetka prvog svjetskog rata (XIII, 190—4); Osnivanje Dubrovačkog pomorskog društva 1869. godine (XII, 135—6). V. Ivančević, Brodogradilište Krile u Gružu (II, 22—3); Posada na brodovima starog Dubrovnika (IV, 111—2); Pomorska nezgoda dubrovačkog broda god. 1803. blizu Smirne (XI, 66—8); Dubrovčanin Vinko Vlčić Dmitrov livornski kartograf 16. stoljeća (XIII, 53). M. Lucianović, O pomorskoj borbenosti Lastovaca u prošlosti (XIII, 85); Gubici dubrovačke trgovačke mornarice u pothvatima Karla V i Filipa II (XII, 145). J. Luetić, Najslabije razdoblje dubrovačkog pomorstva (III, 223—4); Pomorstvo Dubrovačke Republike u međunarodnim okvirima (VI, 80—2 i 157—60); O ratnoj mornarici Dubrovačke Republike (XIII, 194—9); Kartograf, pjesnik, pomorac i diplomat Ivan Kaznačić (VIII, 87—8); O istaknutoj pomorskoj obitelji Orhanović (VIII, 88—9); Tipovi dubrovačkih brodova u XVII stoljeću (XI, 174—7); Dubrovački galijun — jedrenjak svjetskog glasa (XIII, 290—3). I. Mitić, Brodovi Dubrovačke Republike u lukama sjeverne Evrope (XIII, 32—3); O pomorskom uredu u Dubrovniku za vrijeme Republike (XIII, 280—1). Ž. Muljačić, Prve vijesti o busolama na dubrovačkim brodovima (III, 354—5). B. Nedeljković, Oprema jednog izviđačkog broda u Dubrovniku 1391 (VI, 85—9). G. Novak, Intervencija mletačke ratne mornarice u doba velikog potresa na južnom Jadranu 6. travnja 1667 (VI, 72—5). S. Obad, Baldo Bogišić kao udioničar u parobrodarskim društvima (XI, 64—5). Z. Šundrica, Iz oporuka dubrovačkih pomoraca (XI, 51—4). S. Vekarić, Pregled razvoja pomorstva na Pelješcu (I, 59—63). Ž. Muljačić, Prva moderna karta dubrovačkog područja (V, 260—4).

Između radova iz pomorsko-gospodarske prošlosti treba istaknuti prinos A. Marinovića, Pomorsko-trgovačka društva u sredovječnom Dubrovniku (po Statutu iz 1272.), XI, 59—61. Pisac je naveo vrste trgovačkih društava, njihovo ustrojstvo, značajke, razlike između njih, način poslovanja te zaključio da su rogancija i collegancia pravni instrumenti trgovačkog prometa uopće, a entega jedino i isključivo pomorsko-trgovačko društvo. Ž. Muljačić, Prva moderna osiguravajuća društva u starom Dubrovniku (III, 213—8), ispituje tri takva društva i nalazi razliku među njima, jer jedno pokazuje tendenciju koncentracije kapitala, a druga dva okupljanja ljudi s manjim svotama. Isti pisac piše o dubrovačkoj proizvodnji crijepa i opeka u članku: »Kupari nekad i danas« (V, 63—4), a u bogato dokumentiranom prinosu: »Pomorske i kopneno-pomorske poštanske veze starog Dubrovnika« (IX, 184—6 i X, 12—7) opisuje organizaciju poštanske službe, zdravstvene mjere, veze s Istokom i Zapadom do početka XIX stoljeća. Od istog pisca je i članak: »Proizvodnja jedara, konopa i brodskog željaza u Dubrovniku XVIII stoljeća« (II, 280—1).

Pitanjima iz kulturne povijesti pozabavili su se: Ž. Dadić, Djela starijih hrvatskih autora o problemima plime i oseke mora (XIII, 167—9); H. Hajdarhodžić, Stara dubrovačka kazališta (XIII, 199—202); T. Macan, Cestovna osobna i teretna prijevozna sredstva u Dubrovniku u prvoj polovici XX st. (XII, 158—61); M. Mojaš, Školstvo od oslobođenja do danas na dubrovačkom području (XII, 146—8); Značajan rad čitaonice u Gornjoj Vručici (XIV, 36—39); M. Šimunković, Dubrovnik osniva prvi karantenu (XII, 143—4); i H. Tartalja, Pomorska farmacija (XIII, 171—6).

O pomorskim sukobima i intervencijama na Jadranskom moru u XIX i XX st. pišu: J. Luetić, Stopedesetgodišnjica prve velike pomorske bitke pod Visom 13.

III 1811 (VIII, 137); P. V. Kovačević, Operacije engleskih ratnih brodova u našim vodama za vrijeme napoleonskih ratova (1813—1814), prevodi odgovarajuće dijelove iz knjige memoara W. Hoasta (XIII, 286—9); Š. Perićić, Francuska i sardijska flota u Jadranu za vrijeme rata 1859. godine (XII, 211—3). M. Kapović, Bitka pod Visom 1866. godine (XIII, 90—4), opisuje talijanske osnove o zauzeću Visa, sastave eskadra i samu bitku. Sukobe na Jadranskom moru 1914. opisao je T. Macan u prilogu »Djelovanje francuske mornarice u Jadranskom moru 1914« (XIII, 282—5).

O pomorstvu ostalih krajeva pišu: V. Foretić, Korčula u prošlosti i sadašnjosti našeg pomorstva (I, 73—9); Pomorski teoretičar 16. stoljeća Vicko Paletin iz Korčule (XI, 71—3). D. Franetović, O pomorstvu Starog Grada i otoka Hvara do prvog svjetskog rata (XII, 137—40); Starograđani, dioničari Pelješkog pomorskog društva (XII, 140—1). V. Ivančević, Pomorstvo Račišća (V, 171—3 i 246—9); Nekadašnje parobrodarstvo Korčule (IV, 276—7); Sličice iz pomorstva grada Korčule (VIII, 34—5 i 139). M. Luković, Kratak osvrt na povijest Prčnja (V, 264—71). A. Milošević, Pomorski kapetani Marko i Jozo Ivanović iz Dobrote (III, 46—8); Peraštanin Marko Martinović i ruski knezovi i boljari (III, 113—4). Š. Perićić, Brodska linija Zadar—Ancona u prošlosti i sadašnjosti (XIII, 46—7). I. Stijepčević — R. Kovijanić, Zapovjednici kotorske ratne galije (II, 160—2). I. Tripković, Težak udarac pomorcima Boke Kotorske (III, 143—4), piše o propadanju bokeljskog pomorstva pod francuskom vlašću. Isti pisac napisao je i članke: »Fragmenti iz pomorstva Boke u XVII i XVIII st.« (III, 288—90) i »Likovi naših pomoraca« (XIII, 210; bilješke o istaknutim bokeljskim pomorcima M. Zmajeviću, M. Martinoviću, L. Dabčeviću, I. Visinu, F. Radmiru, I. Mirkoviću i M. Mrši). M. Zloković, Brodogradilišta u Boki Kotorskoj (IV, 205—6); Dvjestopadesetgodišnjica smrti Marka Martinovića (XIII, 204). Ž. Muljačić, Grad Rijeka i okolica 1782 (IV, 44—5), prenosi podatke prema dnevniku dubrovačkog diplomata Lukše Sorkočevića. L. Vidak, O razvitku naših trgovačkih luka (IV, 345—8), okrivljuje Austriju da je svojim sistemom naškodila hrvatskim lukama tako da su one 1918. bile najzaostaliye na Sredozemlju. Isti pisac u prilogu: »Poremećaji u privrednoj strukturi Dubrovnika nakon odluka Bečkog kongresa« (III, 365—6; IV, 45—7, 118—20, 210—1 i 285—8) također okrivljuje Austriju da nije pokazala zanimanje za gospodarski napredak Dubrovnika, da je suvišnim pristojbama i golemim troškovima za prijevoz građe uništila dubrovačka brodogradilišta, da je porezima i carinskom reformom upropastila i ono malo dubrovačke industrije, a trgovinu da su preuzele luke Trst i Rijeka, pa je tako Dubrovnik ostao odvojen i gospodarski sve slabiji.

Za povijest radničkog pokreta podatke priopćuju: I. Perić, Štrajkovi i demonstracije radničke klase u Dubrovniku između 1934. i 1940. (VI, 127—30); Svjedočanstvo jednog dokumenta (VI, 264—5). M. Kapović, Štrajk obalnih radnika u Gružu rujna 1934. godine i njegov odjek u štampi (XI, 45—8). O. Fijo, Kako je započeo prvi štrajk pomoraca u Dalmaciji 1908 (VI, 119).

Brojniji su članci u kojima pisci obrađuju povijest drugoga svjetskog rata. Steta što mnogi od njih nisu dokumentirani i što je u njima jače izražen prigodničarski značaj. Ti prinosi jesu: M. Domjan, Jugoslavenska trgovačka mornarica u godinama prije i za vrijeme drugog svjetskog rata (XIII, 150—3). A. Kalpić, Naša Ratna mornarica nikla u oslobodilačkom ratu (XIII, 130—2). M. Kapović, Kronika događaja za vrijeme NOB na području općine Dubrovnik (XI, 92, 155—6, 203—6); Zalepršala je zastava slobode na Orlandu (XI, 202—3); Crstice iz djelatnosti Lastovske flotile u 1944. g. (VIII, 108—9 i 161—2); Partizanske pomorske akcije u Dalmaciji od 1941. do 1943. godine (IX, 57—8); Organizacija mornarice krajem listopada 1943. godine na Hvaru. Suradnja pješadije i mornarice kod desantnih napada na Južnom Jadranu tokom NOB-e (IX, 101—3). M. Mojaš, Lastovski odred u Stonskom primorju (XIII, 139—43). V. Muhoberac, Iz oslobodilačke borbe naroda Konavala

(XI, 215—220). P. Marijetić, Iz revolucionarne prošlosti naroda otoka Korčule (XI, 221—2). S. Petrović, Mornarica NOVJ u oslobođenju Istre (XIII, 133—4). J. Pleha, Iz oslobodilačke borbe naroda Pelješa (XI, 209—214). S. Poluta, Sjećanja na Prvi signalni kurs Mornarice NOVJ (XIII, 138). K. Pribilović, Prvi signalni kurs Mornarice NOVJ (XIII, 137—8); Uništenje torpiljarke T-7 (XIII, 50—1); Ratni brod »Sitnica« (XIII, 87—9); Desant na Mljet (XIII, 244—9); Neslavni završetak jedne flote (XII, 161—2, kraj kraljevske jugosl. mornarice); Propast krstarice »Dalmacije« (XII, 218—9); Jedna uspješna akcija patrolnih čamaca Pč-21 »Miran« i Pč-22 »Streljko« (XV, 50—51). J. Tomšić, Četvrta armija i Jugoslavenska mornarica oslobađaju kvarnerska ostrva i Istru 1945 (XII, 59—61).

Posebnu skupinu tvore članci iz crnogorske prošlosti: D. Franetović, Borba kneževine Crne Gore za Skadarsko jezero (III, 356—9); Uspostava Uprave pomorstva u Crnoj Gori (IV, 107—111). Lj. Klančić, Njegoševe nevolje bez mora (VIII, 83—6). M. Petričević, Borbe na Skadarskom jezeru krajem XVIII vijeka (VII, 30—1); Stari grad Žabljak — Crnojevića (VII, 234—6); Izlazak Crne Gore na more i njene borbe za Skadarsko jezero (IX, 135—6). U članku »Lik Smail-age Čengića« (XI, 277—9) isti pisac je pogrešno naveo mjesto konačišta i naziv samog mjesta. Smail-aga je zanoćio na visoravni Mljetičku (a ne Mletičku, kako bilježi pisac) i to mjesto nije kod Durmitorskih jezera, ni pod Durmitorom, već pod planinom Ivicom. M. Vukelić, Povodom 80-godišnjice demonstracije međunarodne flote na Jadranu (VII, 142—3), piše kako su velesile primorale Tursku da preda Ulcinj Crnoj Gori. O crnogorskom zauzeću Ulcinja i Bara 1878. piše J. Lopičić, Oslobođenje Bara i Ulcinja (VIII, 187); isti pisac opisuje akcije na području Rijeke Crnojevića 1941. pod naslovom: »Trinaestojulski ustanak pod Obodom« (VIII, 234—6).

H. Hajdarhodžić, Trebinje i ostala Hercegovina za vrijeme tzv. drugog morejskog rata (XII, 154—7 i 214—7), piše o prilikama u hercegovačkom i dubrovačkom kraju za rata 1714—18. Pisac dokazuje da u tom ratu Turci nisu izgubili Trebinje. Pogrešno je u dokumentima pročitao ime neretvanskih serdara Nonkovića kao Novkovića.

Zasebna skupina su prinosi arheologa A. Stipčevića: Prahistorijski ribolov u našoj zemlji (III, 337—9); Trgovina u prahistorijskoj Dalmaciji (V, 176—8); O minijaturnoj bronzanodobnoj šipki iz Makarske (VI, 234—5).

Trpimir Macan

MOLNÁR MIKLOS, DIE LONDONER KONFERENZ DER INTERNATIONALE 1871, Archiv für Sozialgeschichte IV, Hannover 1964, 283—445.

Među brojnim radovima koji su obogatili historiografiju I Internationale u povodu njezine stogodišnjice posebnu pažnju zaslužuje disertacija M. Molnára o Londonskoj konferenciji. Zbog toga se svega godinu dana poslije francuskog originala, izdanog 1963 u Gènévi, pojavio njemački prijevod, i to u ediciji međunarodnog glasa.

Naročit interes budi Molnárova monografija time što Londonsku konferenciju ispituje kao presudni moment u životu I Internationale, kao prekretnicu od koje je, po autorovu sudu, vodio najkraći put do rasula i sloma. Drugim riječima, M. je pred sebe postavio težak zadatak da — kako sam kaže — otkrije bitne razloge nestanka prvog međunarodnog radničkog udruženja. Dakako, ova tema nije u historiografiji nova, njome se neizbježno bavi svaki rad o cjelokupnom razvoju Internationale, ali zbog svoje kompleksnosti i još uvijek nedovoljne dokumentacije nije i neće biti skorc iscrpljena. Tražeći odgovor na veliko pitanje zašto se prvi organizacioni oblik proleterske solidarnosti raspao još prije svoje desetgodišnjice, M. nas uvodi u evropsku situaciju obilježenu zanosnom pojavom i krvavim slomom Komune. Iako je na nju

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXI—XXII

1968—69

Redakcioni odbor

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB